

موانع پژوهش دانشجویی مطالعه تطبیقی و موردی دانشگاه‌های آزاد و دولتی قم

fazlollahigh@qom-iau.ac.ir

سیف‌اله فضل‌الهی قمشی / استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

پذیرش: ۹۵/۱۲/۳

دریافت: ۹۵/۶/۱۱

چکیده

پژوهش و تولید علم، رسالت اصلی دانشگاه‌ها و زمینه‌ساز توسعه همه‌جانبه و پایدار جوامع در عصر حاضر است. تحلیل واقع‌بینانه موانع پژوهش، به‌ویژه برای دانشجویان می‌تواند راهگشا و کلید موفقیت دانشگاه‌ها در این عرصه مهم باشد. از این رو، هدف این پژوهش، واکاوی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی از طریق مقایسه موردی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و دولتی قم است. روش تحقیق توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری شامل کل دانشجویان دو دانشگاه هستند که تعداد ۳۵۵ نفر از آنان به شیوه تصادفی طبقه‌ای، به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها نشان داد: ۱. نقش بازدارندگی عوامل انگیزشی، نحوه ارائه خدمات پژوهشی، عوامل اداری - ساختاری، فرهنگی، فردی (فنی و تخصصی)، در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه آزاد اسلامی بیشتر از دانشگاه دولتی است که با اطمینان ۰/۹۹ و $a=0/01$ تأیید شدند. ۲. بین رتبه‌بندی دانشجویان دو دانشگاه در مورد عوامل بازدارنده پژوهش دانشجویی تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. ۳. مهم‌ترین عوامل بازدارنده پژوهش دانشجویی در دانشگاه آزاد اسلامی عوامل فردی (فنی و تخصصی) و در دانشگاه دولتی نحوه ارائه خدمات پژوهشی است.

کلیدواژه‌ها: پژوهش دانشجویی، بازدارنده‌ها، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه دولتی قم.

مقدمه

شکل‌گیری دانایی محوری و مدیریت دانش در دانشگاه‌ها و حفظ و ارتقای جایگاه علمی در اقتصاد دانش‌محور و واکاری و تحلیل وضعیت فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها و مهم‌تر از آن، مولدان اصلی آن، یعنی دانشجویان که در بهینه شدن چرخه تولید دانش تکمیه‌گاه جامعه قلمداد می‌شوند یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است تا از این طریق در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و تدوین استراتژی‌های یادگیری، پرورش محقق و روحیه جست‌وجوگری و خلاقیت در اولویت قرار گیرد. از این رو، این مطالعه با هدف شناسایی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم و دانشگاه دولتی قم و مقایسه و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر پژوهش دانشجویی در دو دانشگاه، و تحلیل وضعیت نسبی پژوهش دانشجویی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد انجام شده است و تلاش شده تا با جلب توجه و حساسیت مدیران آموزش عالی نسبت به ضرورت پرداختن عملی به پژوهش و تولید علم به عنوان مهم‌ترین رسالت دانشگاه‌ها در عصر حاضر و نقش دانشجویان، این مهم‌ترین مولدان علم در آینده، ضرورت ایجاد زمینه برای ارتقای فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی بزرگ‌ترین مراکز آموزش عالی قم تأکید نماید.

اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه پژوهش زیربنای توسعه و پیشرفت جامعه به‌شمار می‌رود، به گونه‌ای که می‌توان اذعان داشت بدون پژوهش، شاهد رشد و توسعه پایدار نخواهیم بود (عبدالحق و دیگران، ۲۰۰۱). به عبارت دیگر، عصر حاضر، عصر پژوهش‌های علمی پیشرفته است. دانشمندان، تحقیقات را یکی از محورهای کلیدی در امنیت ملی کشورها دانسته، بر این باورند که پیشرفت در هر زمینه‌ای، به پژوهش و برنامه‌ریزی دقیق نیاز دارد (خوش‌فر، ۱۳۷۹، ص ۹۸-۱۰۳). اقتصاد و پیشرفت مبتنی بر علم و فناوری، به عنوان پدیده‌ای جدید در مناسبات جهانی مستجلی شده و نقش آن به عنوان عامل دانش و

در رویکردهای جدید، وظیفه و کارکرد دانشگاه، در دستیابی به اهداف اقتصاد دانش‌محور و نظام ملی نوآوری، تولید دانش، آموزش و تربیت نیروی انسانی کارآمد و ماهر و انتشار و انتقال دانش است (ماوری، ۲۰۰۴، ص ۲۰۹). دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، با آموزش مهارت‌های علمی و عملی به نیروی انسانی، علاوه بر تأمین نیروی انسانی کارآمد، زمینه‌ساز انتشار دانش شده و در همکاری با بخش‌های تولیدی و خدماتی در کنار پژوهش‌های بنیادی به پژوهش‌های کاربردی، آموزش نیروی انسانی کارآفرین و تأمین نخبگان و اندیشمندان موردنیاز چرخه تولید دانش نیز می‌پردازند (عطارزاده، ۱۳۸۷، ص ۳۱). دانشگاه برجسته‌ترین سازمان علمی انسان‌ساز و مترقی است که لزوم توجه به پژوهش و انجام تحقیقات به‌ویژه تحقیقات کاربردی و توسعه‌ای در آن محسوس‌تر است، امری که متأسفانه در نظام آموزشی و حتی بین استادان و دانشجویان دانشگاه‌ها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، به جای ترویج شیوه‌های علمی و توسعه خلاقیت، بر حافظه و پرورش قوای ذهنی تأکید می‌شود. از این رو، به نظر می‌رسد بررسی موانع پژوهش در دانشگاه‌ها، اصلی‌ترین و مهم‌ترین و البته نخستین گام در پژوهش‌محور نمودن آن محسوب می‌شود. پژوهش‌محور نمودن دانشگاه‌ها نخستین پیش‌شرط موفقیت علمی در عرصه‌های جهانی و بین‌المللی محسوب می‌شود. در این خصوص، موانع و معضلات موجود باید به صورتی واقع‌بینانه مورد بحث و بررسی قرار گیرد. مسلم است که واکاوی موانع پژوهشی از طریق نخبگان علمی که بیش از هر قشر دیگری با پژوهش و فناوری مرتبط هستند بسیار مفید فایده خواهد بود. در این زمینه، استادان و دانشجویان اصلی‌ترین گروهی هستند که می‌توانند توانایی و تجربه و ذکاوت خود را در خدمت رفع موانع تحقیق و پژوهش به کار گیرند. البته ایده‌های این افراد نیز باید با حمایت دستگاه‌های اجرایی و برنامه‌ریزی مربوطه همراه شود. از سوی دیگر، برای همگامی با فرایندهای جهانی آموزش عالی و زمینه‌سازی برای

از پژوهش، عدم سرمایه‌گذاری در اشاعه فرهنگ پژوهش، ضعف کتابخانه‌ها در رفع نیازهای محققان، کمبود وسایل و تجهیزات نوین اطلاع‌رسانی، پایین بودن حجم سرمایه‌گذاری و اعتبارات پژوهشی و عدم اقبال بخش خصوصی در این خصوص، دولتی بودن نهادهای پژوهشی و ضعف شدید فرهنگ تعاون و کار جمعی میان پژوهشگران و مراکز تحقیقاتی از دغدغه‌ها و چالش‌های موجود در حوزه پژوهش است.

از سوی دیگر، ساختار تحقیقاتی مؤسسات علمی و پژوهشی با دشواری‌هایی همچون عدم تناسب نظام اداری پژوهش، استقرار مقررات انعطاف‌ناپذیر، تأکید بر نظارت به جای هدایت پژوهش، محوریت آموزش به جای پژوهش (منصوری، ۱۳۷۰، ص ۶۰). ضعف فرهنگ پژوهش و رواج سطحی‌نگری و فقدان کادر علمی صرفاً پژوهشی، تکیه بر اعتبارات دولتی و فقدان تلاش برای بازاریابی و استقلال اقتصادی، روشن نبودن اهداف و رسالت‌ها، نبود ارتباطات ساختاری بین آموزش و پژوهش (همان، ص ۶۲). نبود انگیزه پژوهش، مشکلات معیشتی محققان، محدودیت امکان انتشار و ارائه یافته‌ها در مجامع علمی، دشواری تصویب طرح‌ها، نبود نظام و سازوکار صحیح ارزیابی و نظارت بر طرح‌های تحقیقاتی و کمبود پژوهشگر و نظام شایسته‌سالاری و انزوای نیروهای علمی و در نهایت، پدیده مهاجرت نخبگان روبه‌رو هستند. علی‌رغم اینکه تحقیق یکی از عمده‌ترین عوامل رشد و توسعه جوامع بشری است. متأسفانه با بررسی تحقیقات انجام‌شده در ایران و مقایسه کمی و کیفی آنها با کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، اختلاف قابل توجهی از نظر شاخص‌های تحقیق (تعداد محقق، بودجه، تعداد کتاب‌های منتشرشده و نشریه‌های علمی) دیده می‌شود (هالید و درل، ۱۹۹۸، ص ۶۰۹). کمیت و کیفیت تولید علمی (طرح‌ها و مقالات پژوهشی) یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه علمی هر جامعه‌ای است (محمدی، ۱۳۷۸، ص ۹۸). سطح تکنولوژی و توسعه، تناسب مستقیمی با شاخص‌های اصلی تحقیق و پژوهش؛ یعنی میزان سرمایه‌گذاری در تحقیق و تعداد نیروهای محقق

دانایی محوری در رشد و توسعه اقتصادی مسجل شده است (پاردسی و روزه‌بوم، ۱۹۹۸) و مسئله پژوهش یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه علمی در هر کشوری محسوب می‌شود (هافلر و فردریک، ۲۰۰۰). از این رو، تحقیق همواره باید با جدیت، شکیبایی، مطالعه وسیع، تردید علمی، علاقه و کاوش مستمر همراه بوده و زمینه کشف، توصیف، تبیین و پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها و گسترش دانایی را فراهم سازد. پژوهش مهم‌ترین شاخص توسعه‌یافتگی جوامع برای رسیدن به جامعه دانایی‌محور است و راهی برای به وجود آوردن فناوری، توسعه، پیشرفت و افزایش توان تولید و ارج نهادن به مقام پژوهشگران و شناسایی و طرح مشکلات آنان برای ارتقای سطح پژوهش جزء الزامات به‌شمار می‌رود. پژوهش نیروی محرکه توسعه همه‌جانبه و پایدار در ابعاد فرهنگ، اقتصاد، سیاست و جامعه است. علی‌رغم جایگاه رفیع پژوهش، این حوزه با دشواری‌های ساختاری و عملکردی فراوان مواجه است و ضعف پژوهش و عقب‌ماندگی علمی، مهم‌ترین دغدغه و مانع اصلی توسعه جوامع در حال توسعه می‌باشد (امیری، ۱۳۸۱، ص ۵۲)، ضعف و کمبود مراکز مستقل علمی، وابستگی به بخش دولتی، عدم پشتیبانی دولت از نهادهای پژوهشی، ضعف مدیریت و تصمیم‌گیری، فقدان ساختارهای تحقیقاتی پویا و مستقل، عدم هماهنگی در سیاست‌گذاری و اجرا، نبود رویکرد نظام‌گرا در تبیین نیازها و اولویت‌های پژوهشی، روشن نبودن استراتژی توسعه، وابستگی روانی به فناوری خارجی، بی‌اعتمادی به توان فناوری داخلی و دستاوردهای پژوهشی، فقدان مدیریت علمی (سعادت، ۱۳۸۲، ص ۱۰). اتلاف اعتبارات و منابع، نبود گرایش مثبت نسبت به نقش تحقیقات در تقویت بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی، فقدان یک سیستم هماهنگ و کارآمد اطلاع‌رسانی برای جلوگیری از دوباره‌کاری و هدر رفتن منابع و تضعیف روند پژوهش و موازی‌کاری، ضعف در سیستم طبقه‌بندی و نگهداری اطلاعات و عدم دسترسی به نتایج تحقیقات در سطوح ملی و بین‌المللی، فقدان رابطه بین مراکز علمی با مراکز تولیدی خدماتی و عدم حمایت مناسب

فرضیه‌های تحقیق

۱. میزان بازدارندگی عوامل انگیزشی بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است.
۲. نقش بازدارندگی نحوه ارائه خدمات پژوهشی، در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه آزاد، بیشتر از پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه دولتی است.
۳. نقش بازدارندگی عوامل فرهنگی بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است.
۴. نقش بازدارندگی عوامل اداری و ساختاری بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است.
۵. عوامل فردی (فنی و تخصصی) نقش بازدارندگی بیشتری بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد نسبت به دانشگاه دولتی دارد.
۶. بین رتبه‌بندی دانشجویان دانشگاه آزاد و دانشگاه دولتی در مورد عوامل بازدارنده پژوهش دانشجویی تفاوت وجود دارد.

پیشینه تحقیق

بنیس (۱۹۹۹)، در تحقیق خود ضعف کارآمدی مدیریت را ویژگی مشترک اغلب سازمان‌های پژوهشی ذکر کرده، معتقد است آنها نیز مانند بسیاری از سازمان‌های دیگر نتوانسته‌اند گام‌های مؤثری برای غلبه بر موانع و مشکلات خود بردارند. کوک (۲۰۰۱)، ابهام در حوزه وظایف مدیران پژوهشی و به دنبال آن، ابهام در تعیین معیارهای آزمون اثربخشی فعالیت‌های این حوزه را از جمله موانع توسعه پژوهش دانسته است. نتایج تحقیق ادوارد (۲۰۰۲)، نشان داد لذت همکاری در گروه پویا، مشارکت در کار گروهی و احساس ارزشمند بودن در یک گروه موجب افزایش انگیزه محقق می‌شود. کوهان و جنین (۲۰۰۲)، نشان دادند درصد قابل توجهی از وقت هیئت علمی صرف آموزش می‌شود و بیشتر اعضای هیئت علمی در کشورهای در حال توسعه، وقت کافی برای انجام امور پژوهشی ندارد.

دارد. در سال ۱۹۹۰ معادل ۹۶ درصد بودجه تحقیقاتی جهان در کشورهای توسعه‌یافته و تنها ۴ درصد آن در کشورهای در حال توسعه هزینه شده است که سهم کشورهای مسلمان از این میان فقط ۱ درصد بوده است (یحیی، ۱۳۷۹، ص ۲۴). دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، به عنوان یکی از ساختارهای علمی - تحقیقاتی و آموزشی، علی‌رغم برخورداری از نیروی عظیم انسانی اعم از استادان و دانشجویان، تا حدی با دشواری‌های گفته‌شده استراتژی روشنی برای پژوهش ندارند و و این امر سبب شده نتواند جایگاه تحقیق و محقق و نقش آنها در پیشرفت، توسعه و تعالی علمی جامعه را مشخص و نهادینه نمایند. از این رو، بعضاً به پژوهش به عنوان یک فعالیت روبنایی و سطحی نگریسته می‌شود و جو مناسبی برای تحقیقات دیده نمی‌شود. این مسئله نه تنها موجبات دوری بخش عظیمی از دانشجویان از پژوهش را به دنبال دارد، بلکه انگیزه مطالعه را نیز کاهش می‌دهد. برای فائق آمدن بر این مشکلات، مؤسسات آموزش عالی و مراکز پژوهشی، می‌بایست بر ضرورت اصلاح و تغییر ساختار و سازوکارهای تحقیقاتی و فنون و شیوه مدیریت تحقیقات تأکید کرده، به دنبال افزایش بهره‌وری تحقیقات باشند. از جمله اقدامات کارساز در این زمینه، می‌توان به برنامه‌ریزی راهبردی، وجود ساختارها، روش‌ها، دستورالعمل‌ها، سازمان‌دهی، استفاده از تجهیزات، فناوری، منابع انسانی و فرهنگ‌سازی اشاره کرد (طیبی، ۱۳۷۶، ص ۱۲۴-۱۲۶) تا بدین وسیله مسائل و ضعف‌ها شناسایی و با ارائه راه‌کارهای مناسب مرتفع گردد و زمینه برای پویایی علمی و تحقیقاتی مهیا شود. در این مطالعه، موانع پژوهش‌های دانشجویی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم و دانشگاه دولتی قم مورد شناسایی، مقایسه و رتبه‌بندی قرار گرفته است تا زمینه‌ساز شکل‌گیری رویکردهای علمی و تفکر خلاق برای تلاش در جهت تأمین و ارضای نیازها و ارتقای توانمندی اعضا در جست‌وجو و ابداع راه‌های جدید شود.

علمی منطقه ۷» به این نتیجه رسیدند که عوامل اداری مالی، کمبود اطلاعات، نگرش نسبت به تحقیق و مسائل هیئت علمی از جمله موانع عمده پژوهش استادان به‌شمار می‌روند. علمداری و افسون (۱۳۸۲)، در تحقیقی نشان دادند موانع شخصی (کمبود وقت و مشغله زیاد، بی‌علاقگی به امر پژوهش) به ترتیب بیشترین و کمترین موانع سازمانی (کمبود امکانات و تجهیزات لازم و محدودیت‌های اخلاقی انجام پژوهش) به ترتیب بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین مانع پژوهشی هستند. کیانپور و همکاران (۱۳۸۴)، نتیجه گرفتند که از دیدگاه مسئولان، ارتباط کم بین محققان، کمبود وقت به علت وظایف آموزشی و عدم وجود اهداف و برنامه مشخص، مهم‌ترین موانع تحقیق به‌شمار می‌روند. از دیدگاه اعضای هیئت علمی نیز همین موارد مهم‌ترین موانع تحقیق ذکر شده‌اند از دیدگاه کارشناسان پژوهشی نیز عدم وجود اهداف و برنامه مشخص در نظام پژوهشی، عدم تأمین شرایط مناسب اقتصادی و عدم آشنایی با فرهنگ کارگروهی، عمده‌ترین موانع تحقیق ذکر شده‌اند.

کمالی (۱۳۸۵)، در بررسی موانع و مشکلات انجام تحقیقات مشارکتی در ایران نشان داد، مشکلاتی از قبیل، نوع و ساختار سازمانی و اداری، مشارکت ضعیف سازمان‌های مردمی و بهره‌برداران در امر تحقیق، اعتماد ضعیف مدیران به تحقیقات، ضعف آیین‌نامه‌های تشویقی، آموزش‌های ضعیف و نامناسب محققان، تأکید بر کمیّت به جای کیفیت در انجام تحقیقات و ضعف فرهنگ انجام کارگروهی بر سر راه انجام تحقیق وجود دارند.

تصویری قمصری و جهان‌نما (۱۳۸۵)، وجود موانع گوناگون برای شرکت در گردهمایی‌های داخلی و خارجی، طولانی بودن مراحل تصویب و کمبود وقت را به عنوان مهم‌ترین مشکلات پژوهشگران در انتشار آثار علمی عنوان کرده‌اند.

شریف‌زاده و همکاران (۱۳۸۶)، نتیجه گرفتند که اعضای هیئت علمی بیشتر به تحقیقات دانشجویی در تحصیلات تکمیلی مشغول هستند و مشارکت آنها در انتشار یافته‌های پژوهشی در قالب فعالیت‌های ترویجی و نیز همکاری پژوهشی با مراکز بین‌المللی محدود است و شرکت در

همسلی - براون (۲۰۰۴)، به این نتیجه رسیدند که عواملی همچون قابلیت دسترسی به نتایج تحقیق، اطمینان و اعتبار کم به نتایج تحقیق، شکاف بین محققان و استفاده‌کنندگان و عوامل سازمانی از اصلی‌ترین موانع به‌کارگیری یافته‌های پژوهش به‌شمار می‌روند.

کاریون و دیگران (۲۰۰۴)، نتیجه گرفتند که ویژگی‌های محیط کار و مشخصات فردی از موانع عمده انجام پژوهش به‌شمار می‌روند.

همسلی براون و اپلتکا (۲۰۰۵)، به این نتیجه رسیدند که عواملی همچون قابلیت دسترسی به نتایج تحقیق، اطمینان و اعتبار کم به نتایج تحقیق، شکاف بین محققان و استفاده‌کنندگان و عوامل سازمانی از اصلی‌ترین موانع به‌کارگیری یافته‌های پژوهش به‌شمار می‌روند.

در ایران نیز مطالعات مختلفی در زمینه عوامل بازدارنده پژوهش انجام شده که به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

صافی (۱۳۸۰)، مشکلات و چالش‌های پژوهش در آموزش و پرورش را در نبود خط‌مشی جامع مبنی بر مطالعات نظام‌یافته، نارسایی استفاده از نیروی انسانی کارآمد در امر پژوهش، ضعف انگیزه‌های لازم در پژوهشگران، ناهماهنگی سازمان‌ها در امر پژوهش، کمبود بودجه و وجود بوروکراسی اداری در جهت هزینه کردن بودجه مصوب، کمبود ارتباطات لازم بین سازمان‌های پژوهشی آموزش و پرورش و سازمان‌های عالی، کمبود مراکز اطلاع‌رسانی و عدم کاربرد نتایج پژوهش در تصمیم‌گیری‌ها توصیف می‌کند.

ظهور و فکری (۱۳۸۲)، در بررسی موانع پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران، موانع پژوهش را به دو دسته موانع شخصی (علاقه به انجام پژوهش، تبحر در تدوین طرح‌نامه، اجرای پژوهش، آنالیز داده‌ها، تفسیر مقاله‌نویسی)، و موانع سازمانی (چگونگی مراحل تصویب طرح‌نامه، کیفیت خدمات کمک پژوهشی در دانشکده‌ها، پرداخت حق‌الزحمه پژوهش) تقسیم کرده است.

سواری و تقی‌پور (۱۳۸۲)، طی تحقیقی با عنوان «بررسی موانع پژوهش در دانشگاه پیام نور از دیدگاه اعضای هیئت

پژوهش، ناتوانی در استفاده از رایانه و مفید نبودن پژوهش بودند. محمدی و فضل‌الهی (۱۳۸۹)، به منظور بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر فعالیت‌های علمی - پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم در یک پژوهش پیمایشی با تحلیل دیدگاه‌های ۱۳۶ عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم با استفاده از ابزار پرسشنامه محققان ساخته در قالب ۱۷ سؤال چهارگزینه‌ای در مقیاس لیکرت دریافتند که عوامل فردی در قالب نبود آشنایی آنها با شیوه‌های نوین علمی - پژوهشی، نبود تسلط کافی بر زبان انگلیسی و عدم برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌های آمار و روش‌شناسی بیشترین نقش بازدارندگی را در انجام فعالیت‌های علمی - پژوهشی استادان دانشگاه داشته است. ایجاد محدودیت در ساعات تدریس برای برقراری تناسب میان فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی، توجه بیشتر به ارتباطات میان مراکز دانشگاهی داخلی و خارجی و فراهم‌سازی بسترهای لازم برای این کار، برگزاری کلاس‌های اینترنتی و رایانه همراه با چاپ بروشور در خصوص معرفی پایگاه‌های اطلاعاتی و امکانات آنها و تقلیل ساعات تدریس موظفی افراد توانمند در پژوهش و استفاده از این توانایی‌ها در امر پژوهش به جای آموزش پیشنهادات محققان برای مشکلات شناسایی شده بوده است.

فضل‌الهی (۱۳۹۰) در مقاله «اکاوی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های طلاب حوزه علمیه» نشان داد: عوامل فرهنگی، سیاست‌گذاری نظام تحقیقاتی، عوامل فردی، اداری ساختاری، نحوه ارائه خدمات پژوهشی و انگیزشی به ترتیب در پژوهش‌های طلاب نقش بازدارندگی دارند. دشواری دسترسی به استادان مجرب و متخصص برای راهنمایی و مشاوره طرح‌ها، وجود اشتغالات فکری مختلف برای امرار معاش، آشنایی کم طلاب با روش‌های تحقیق به ترتیب از مهم‌ترین بازدارنده‌های پژوهشی محسوب می‌شوند و مهم‌ترین راه کارهای برون‌رفت از این وضعیت به ترتیب شامل رسیدگی به وضعیت معیشتی طلاب، اختصاص بخشی از وظایف آموزشی مدرسین حوزه به پژوهش، آموزش و ارتقا توانمندی‌های علمی و عملی طلبه‌ها در زمینه پژوهش می‌باشد.

کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی، استفاده از اینترنت، انجام طرح پژوهشی و جامعه تحت مطالعه، همبستگی مثبت و معنی‌داری با انجام تحقیق دارد.

عرب مختاری (۱۳۸۶)، در تحقیق خود نشان داد پنج مانع مالی و کمبود تسهیلات و امکانات، اداری و ساختاری، مشکلات فردی، مشکلات اطلاع‌رسانی فرهنگی - اجتماعی از موانع انجام پژوهش در ورزش هستند.

فضل‌الهی (۱۳۸۸)، در مقاله «شناسایی و اولویت‌بندی موانع تولید علم از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استان قم» نشان داد مهم‌ترین موانع بازدارنده برای تولید علم به ترتیب شامل موانع انگیزشی، موانع اقتصادی، موانع اداری و بروکراتیک، موانع مربوط به نحوه ارائه خدمات علمی - پژوهشی و موانع فردی مربوط به توانمندی‌های فنی و تخصصی آنان است. تأکید بر آموزش محوری دانشگاه‌ها به جای پژوهش محوری، عدم حمایت‌های مالی در انتشار، تألیف، ترجمه کتب و مقالات و پایین بودن تسلط استادان به زبان انگلیسی به ترتیب سه مانع مهم مورد تأکید بودند و آشنایی اندک آنان با شیوه‌های پژوهش علمی کم‌اثرترین عامل در این فرایند شناخته شد.

زارع احمدآبادی و همکاران (۱۳۸۸)، به این نتیجه رسیدند که موانع مربوط به نظام و ساختار آموزشی بیشترین تأثیر را بر ناکارایی پژوهشی در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور از خود به جا گذاشته است و معتقد است ایجاد زیرساخت‌های لازم برای تشویق، روش کارگاهی در پژوهش و ایجاد ارتباط بین صنعت و مراکز اجرایی با دانشگاه، و کارآمد کردن سیستم تأمین و پرداخت اعتبارات پژوهشی به همراه تشویق محققان به تمرکز صرف بر روی پژوهش موجب بهبود و افزایش عملکرد پژوهشی خواهد شد.

سرشتی و همکاران (۱۳۸۹)، نشان دادند مهم‌ترین موانع انجام پژوهش به ترتیب عدم ایجاد انگیزه در پژوهشگران، کمبود وقت و مشغله زیاد، مقررات دست‌وپاگیر اداری، عدم استفاده از نتایج تحقیق و ناتوانی ترجمه مقالات فارسی به زبان‌های دیگر بودند. کم‌اثرترین موانع بی‌علاقگی به امر

روش تحقیق

روش تحقیق از نظر اهداف کاربردی و به لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل کل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم و دانشگاه دولتی قم در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۸۹-۹۰ بودند که در رشته‌های مختلف مشغول تحصیل بودند. تعداد آنان براساس اعلام مسئولان، مجموعاً حدود ۷۰۰۰ نفر ۵۰۰۰ نفر آزاد و ۲۰۰۰ نفر دولتی بود. نمونه آماری شامل ۳۵۵ نفر (۲۰۰ و ۱۵۵ نفر) از اعضای جامعه آماری بود که براساس جدول برآورد حجم نمونه از روی حجم جامعه مورگان و کرجسی (اقتباس از حسن‌زاده، ۱۳۸۲، ص ۱۳۳) به شیوه تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته، حاوی تعداد ۲۸ سؤال بسته پاسخ از نوع مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت بود که پایایی آن براساس آلفای کرونباخ معادل ۰/۹۱ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات علاوه بر آمار توصیفی (میانگین و ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن براون) از آمار استنباطی در حد آزمون پارامتری T برای مقایسه میانگین دو گروه مستقل و Z تک‌گروهی به منظور تصمیم‌گیری در مورد رد یا قبولی فرضیه‌ها استفاده شده است.

یافته‌ها

در این قسمت یافته‌ها بر اساس فرضیه‌های تحقیق ارائه شده است. داده‌های جمع‌آوری شده در مورد فرضیه شماره یک «میزان بازدارندگی عوامل انگیزشی بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است.» در جدول (۱) ملاحظه می‌شود.

جدول ۱: عوامل انگیزشی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان							
ردیف	گویه‌ها	$\sum x$	$\bar{x}$	N	Sd	Z	Cv
۱	تردید در صلاحیت علمی محققان دانشجو در دانشگاه‌ها	739	3.75	197	1.06	9.93	28.29
		493	3.18	155	1.27	1.78	39.81
۲	عدم ترغیب و تشویق دانشجویان به مطالعه و تحقیق در دانشگاه‌ها	729	3.70	197	1.06	9.29	28.59
		519	3.35	155	1.28	3.40	38.14
۳	پایین بودن اعتماد به نفس دانشجویان برای فعالیت‌های پژوهشی	730	3.67	199	1.16	8.10	31.72
		535	3.45	155	1.22	4.60	35.44
۴	پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش در بین دانشجویان	905	4.57	198	0.61	35.94	13.45
		555	3.58	155	1.22	5.92	34.11
۵	تأکید بر آموزش محوری به جای پژوهش محوری در دانشگاه‌ها	854	4.27	200	0.97	18.41	22.85
		475	3.10	153	1.13	1.14	36.42
۶	عدم همکاری مناسب سازمان‌ها و مراکز اطلاعاتی با دانشجویان پژوهنده	780	3.9	200	0.90	14.19	22.99
		475	3.06	155	1.29	0.62	42.18
۷	مناسب نبودن شیوه ارزشیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان در دانشگاه‌ها	804	4.02	200	1.04	13.85	25.91
		487	3.14	155	1.32	1.34	41.90
		$S_{x_1}^2 = ۰/۴۱$	$S_{x_2}^2 = ۰/۲۰۳$	$S_{x_3}^2 = ۰/۳۳۳$	$S_{x_4}^2 = ۰/۱۱۱$		

جدول (۱) وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در مورد عوامل انگیزشی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات به استثنای گویه ۶۵ (آن‌هم فقط از دیدگاه دانشجویان دانشگاه قم) همه گویه‌ها نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $a = 0/05$ (۱/۶۴۵) کسب کرده‌اند که نشان می‌دهد با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمرات مورد انتظار (۳) با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان نتیجه گرفت که ۷ گویه مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب بوده است. مطابق داده‌ها از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین میانگین (۴/۵۷) مربوط به گویه ۴ (پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش در بین دانشجویان) است که با انحراف معیار ۰/۶۱ و ضریب پراکندگی ۱۳/۴۵ در رتبه اول قرار دارد و پس از آن گویه ۵ (تأکید بر آموزش محوری به جای پژوهش محوری در دانشگاه‌ها) با میانگین (۴/۲۷) و انحراف معیار ۰/۹۷ و ضریب پراکندگی ۲۲/۸۵ در جایگاه بعدی قرار دارد. از نظر دانشجویان دانشگاه قم بیشترین میانگین (۳/۵۸) مربوط به گویه ۴ (پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش در بین دانشجویان) است که با انحراف معیار ۱/۲۲ و ضریب پراکندگی ۳۴/۱۱ در رتبه اول قرار دارد و پس از آن گویه ۳ (پایین بودن اعتماد به نفس دانشجویان برای فعالیت‌های پژوهشی) با میانگین (۳/۴۵) و انحراف معیار ۲۲/۱ و ضریب پراکندگی ۳۵/۴۴ در جایگاه بعدی قرار دارد. مقایسه نظرات دانشجویان دو دانشگاه نشان می‌دهد پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش در بین دانشجویان هر دو دانشگاه، بیشترین بازدارندگی را در پژوهش‌های دانشجویی بر عهده دارد و پایین بودن اعتماد به نفس دانشجویان برای فعالیت‌های پژوهشی کمترین بازدارندگی در دانشجویان دانشگاه آزاد و عدم همکاری مناسب سازمان‌ها و مراکز اطلاعاتی با دانشجویان پژوهنده کمترین بازدارندگی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه دولتی دارد. تجزیه و تحلیل استنباطی اطلاعات براساس آزمون T نشان می‌دهد چون T محاسبه شده (۲۳/۶۸۶) از T جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $a = 0/01$ و $df = (2/326)$ بزرگتر است، پس فرضیه صفر رد می‌شود. با توجه به معنادار شدن تفاوت میانگین دو گروه با اطمینان ۰/۹۹ می‌توان نتیجه گرفت که میزان بازدارندگی عوامل انگیزشی مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است. فرضیه شماره دو عبارت بود از: «نحوه ارائه خدمات پژوهشی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی نقش بازدارندگی دارد» که داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در جدول (۲) مشاهده می‌شود.

جدول ۲: عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های دانشجویی						
ردیف	سؤال	$\sum x$	$\bar{x}$	N	Sd	Z
۱	فراهم نبودن امکانات و تجهیزات مورد نیاز برای پژوهش	755	3.81	198	1.14	9.99
	دانشجویان مانند کتابخانه تخصصی	526	3.39	155	1.24	3.95
۲	فقدان فضای فیزیکی مناسب جهت کارهای تحقیقاتی	736	3.87	190	0.97	12.44
	دانشجویان	538	3.47	155	1.22	4.79
۳	عدم وجود نظام اطلاع‌رسانی جهت اشاعه یافته‌های	719	3.69	195	1.00	9.60
	پژوهشی دانشجویان	463	3.01	154	1.17	0.07
۴	دشواری بودن دسترسی به خدمات نرم‌افزاری مناسب برای	774	3.93	197	1.02	12.75
	پژوهش دانشجویان	489	3.26	150	1.21	2.63
۵	دشواری بودن دسترسی به استادان مجرب برای مشاوره و	828	4.14	200	0.97	16.58
	راهنمایی طرح‌های تحقیقاتی دانشجویان	563	3.63	155	0.97	8.08
۶	عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش تحقیق برای	848	4.24	200	0.83	21.17
	دانشجویان	429	2.96	145	1.39	-0.36
		$S_{xx}^2 = 0/17455$	$S_{xx} = 0/417$	$S_{xx} = 0/289$	$S_{xx}^2 = 0/18359$	

جدول ۲ وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌های عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های دانشجویی را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات به استثنای گویه ۳ (آن‌هم فقط از دیدگاه دانشجویان دانشگاه قم) همه گویه‌ها نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $a = ۰/۰۵$ (۱/۶۴۵) کسب کرده‌اند که نشان می‌دهد با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمرات موردانتظار (۳) با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان نتیجه گرفت که ۶ گویه مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب بوده است. مطابق داده‌ها از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین میانگین (۴/۲۴) مربوط به گویه ۶ (عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش تحقیق برای دانشجویان) است که با انحراف معیار ۰/۸۳ و ضریب پراکندگی ۱۹/۵۳ در رتبه اول قرار دارد و پس از آن، گویه ۵ (دشوار بودن دسترسی به استادان مجرب برای مشاوره و راهنمایی طرح‌های تحقیقاتی دانشجویان) با میانگین (۴/۱۴) و انحراف معیار ۰/۹۷ و ضریب پراکندگی ۲۳/۴۸ در جایگاه بعدی قرار دارد. از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی قم بیشترین میانگین (۳/۶۳) مربوط به گویه ۵ (دشوار بودن دسترسی به استادان مجرب برای مشاوره و راهنمایی طرح‌های تحقیقاتی دانشجویان) است که با انحراف معیار ۰/۹۷ و ضریب پراکندگی ۲۶/۸۱ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۲ (فقدان فضای فیزیکی مناسب برای کارهای تحقیقاتی دانشجویان) با میانگین (۳/۴۷) و انحراف معیار ۱/۲۲ و ضریب پراکندگی ۳۵/۲۶ در جایگاه بعدی قرار دارد. مقایسه نظرات دانشجویان دو دانشگاه نشان می‌دهد دشوار بودن دسترسی به استادان مجرب برای مشاوره و راهنمایی طرح‌های تحقیقاتی دانشجویان از بازدارنده‌ترین عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های دانشجویی در پژوهش‌های دانشجویی هر دو دانشگاه است. فراهم نبودن امکانات و تجهیزات موردنیاز برای پژوهش دانشجویان، مانند کتابخانه تخصصی در دانشجویان دانشگاه آزاد و عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش تحقیق برای دانشجویان، کمترین بازدارندگی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه دولتی دارد. تجزیه و تحلیل اطلاعات براساس آزمون T نشان می‌دهد چون T محاسبه شده (۲۳/۸۴) از T جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $a = ۰/۰۱$ و $df = ۴$ (۱۳/۲۸) بزرگتر است، پس فرضیه صفر رد می‌شود. با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین دو گروه با ۰/۹۹ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که میزان بازدارندگی نحوه ارائه خدمات پژوهشی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی قم است. فرضیه شماره سه عبارت بود از: «نقش بازدارندگی عوامل فرهنگی بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است» که داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در جدول (۳) مشاهده می‌شود.

ردیف	سؤال	$\sum$	$\bar{x}$	N	Sd	Z	Cv
۱	عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های دانشجویی	آزاد	3.52	196	1.06	6.91	30.19
		دولتی	3.23	153	1.08	2.69	33.40
۲	فقدان راهبردهای مناسب برای فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان در دانشگاه‌ها	آزاد	3.67	190	1.01	9.22	27.42
		دولتی	3.06	155	1.29	0.62	42.18
۳	نهادینه نشدن فرهنگ پژوهش در بین دانشجویان	آزاد	3.75	197	1.19	8.77	31.86
		دولتی	2.94	154	1.12	-0.65	37.93
۴	فقدان بیش روشن نسبت به پژوهش‌های دانشجویی	آزاد	3.70	192	1.06	9.20	28.59
		دولتی	3.18	155	1.27	1.78	39.81
۵	اهمیت ندادن مسئولان پژوهشی دانشگاه به پژوهش‌های دانشجویی	آزاد	3.57	192	1.10	7.22	30.78
		دولتی	3.10	153	1.13	1.14	36.42
۶	پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی در بین دانشجویان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی	آزاد	4.06	200	0.94	15.97	23.12
		دولتی	2.82	155	1.23	-1.83	43.62
		$S_{X_1}^2 = ۰/۲۱۱$	$S_{X_2}^2 = ۰/۱۴۵$	$S_{X_3}^2 = ۰/۱۹۱$	$S_{X_4}^2 = ۰/۲۶۳$		

جدول ۳ وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها را در عوامل فرهنگی تأثیرگذار بر پژوهش‌های دانشجویی نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات، از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد همه گویه‌ها نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $a = 0/05$ (۱/۶۴۵) کسب کرده‌اند که نشان می‌دهد با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمرات موردانتظار (۳) با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان نتیجه گرفت که ۶ گویه مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب آنان بوده است. این در حالی است که از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی به استثنای گویه‌های ۱ و ۴ همه گویه‌ها نمره Z کمتر از Z جدول به دست آورده‌اند. مطابق داده‌ها از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بیشترین میانگین (۴/۰۶) مربوط به گویه ۶ (پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی) است که با انحراف معیار ۰/۹۴ و ضریب پراکندگی ۲۳/۱۴ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۳ (نهادینه نشدن فرهنگ پژوهش در بین دانشجویان) با میانگین (۳/۷۵) و انحراف معیار ۱/۱۹ و ضریب پراکندگی ۳۱/۸۶ در جایگاه بعدی قرار دارد. از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی قم، بیشترین میانگین (۳/۲۳) مربوط به گویه ۱ (عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های دانشجویی) است که با انحراف معیار ۱/۰۸ و ضریب پراکندگی ۳۳/۴۰ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۴ (فقدان بینش روشن نسبت به پژوهش‌های دانشجویی) با میانگین (۳/۱۸) و انحراف معیار ۱/۲۷ و ضریب پراکندگی ۳۹/۸۱ در جایگاه بعدی قرار دارد. مقایسه نظرات دانشجویان دو دانشگاه نشان می‌دهد. پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی در بین دانشجویان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی و عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های دانشجویی از بازدارنده‌ترین عوامل فرهنگی تأثیرگذار بر پژوهش‌های دانشجویی است. عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های دانشجویی در دانشجویان دانشگاه آزاد و پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی در بین دانشجویان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی کمترین بازدارندگی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه دولتی دارد. تجزیه و تحلیل استنباطی اطلاعات براساس آزمون T نشان می‌دهد؛ چون T محاسبه شده (۳۶/۴۱) از T جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $a = 0/01$ و $df = 353$ بزرگتر است، پس فرضیه صفر رد می‌شود. با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین دو گروه با ۰/۹۵ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که نقش بازدارندگی عوامل فرهنگی در پژوهش‌های دانشجویی، دانشجویان دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی قم است.

فرضیه شماره چهار عبارت بود از: «نقش بازدارندگی عوامل اداری و ساختاری بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی است» که داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در جدول (۴) مشاهده می‌شود.

جدول ۴: عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان									
ردیف	سؤال	$\sum x$	$\bar{x}$	N	Sd	Z	Cv		
۱	وجود قوانین و مقررات بازدارنده اداری -	737	3.80	194	1.04	10.74	27.27		
	اجرائی برای پژوهش‌های دانشجویی	510	3.29	155	1.14	3.17	34.63		
۲	طولانی بودن فرایند فعالیت‌های اجرایی	711	3.65	195	1.08	8.39	29.51		
	پژوهش‌های دانشجویی	495	3.19	155	1.18	2.03	37.10		
۳	فقدان ارتباط مناسب بین صنایع جامعه و دانشگاه	712	3.65	195	1.13	8.04	30.98		
		495	3.23	153	1.08	2.69	33.40		
۴	فقدان قوانین و مقررات مشخص در جهت ارزیابی	832	4.16	200	0.88	18.59	21.21		
	فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان	453	2.92	155	1.09	-0.88	37.31		
۵	عدم حمایت مادی و مالی دانشگاه‌ها از طرح‌های	812	4.06	200	0.95	15.79	23.38		
	پژوهشی دانشجویان	524	3.38	155	0.98	4.82	29.05		
		$S_{x_1} = 1/301$	$S_{x_2} = 1/399$	$S_{x_3} = 1/301$	$S_{x_4} = 1/399$				

جدول ۴ وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در مورد عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات به استثنای گویه ۴ (آن‌هم فقط از دیدگاه دانشجویان دانشگاه قم) همه گویه‌ها نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $a = ۰/۰۵$ (۱/۶۴۵) کسب کرده‌اند که نشان می‌دهد با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمرات موردانتظار (۳) با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان نتیجه گرفت که ۵ گویه مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب بوده است. مطابق داده‌ها از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، بیشترین میانگین (۴/۱۶) مربوط به گویه ۴ (فقدان قوانین و مقررات مشخص در جهت ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان) است که با انحراف معیار ۰/۸۸ و ضریب پراکندگی ۲۱/۲۱ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۵ (عدم حمایت مادی و مالی دانشگاه‌ها از طرح‌های پژوهشی دانشجویان) با میانگین (۴/۰۶) و انحراف معیار ۰/۹۵ و ضریب پراکندگی ۲۳/۳۸ در جایگاه بعدی قرار دارد. از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی قم، بیشترین میانگین (۳/۳۸) مربوط به گویه ۵ (عدم حمایت مادی و مالی دانشگاه‌ها از طرح‌های پژوهشی دانشجویان) است که با انحراف معیار ۰/۹۸ و ضریب پراکندگی ۲۹/۰۵ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۱ (وجود قوانین و مقررات بازدارنده اداری اجرایی برای پژوهش‌های دانشجویی) با میانگین (۳/۲۹) و انحراف معیار ۱/۱۴ و ضریب پراکندگی ۳۴/۶۳ در جایگاه بعدی قرار دارد. مقایسه نظرات دانشجویان دو دانشگاه نشان می‌دهد فقدان قوانین و مقررات مشخص برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان و نبود حمایت مادی و مالی دانشگاه‌ها از طرح‌های پژوهشی دانشجویان از بازدارنده‌ترین عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان دو دانشگاه است. فقدان ارتباط مناسب بین صنایع جامعه و دانشگاه و طولانی بودن فرایند فعالیت‌های اجرایی پژوهش‌های دانشجویی در دانشجویان دانشگاه آزاد و فقدان قوانین و مقررات مشخص برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان، کمترین بازدارندگی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه دولتی دارد.

تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها براساس آزمون T نشان داد؛ چون T محاسبه شده (۱۶/۹۸) از T جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $a = ۰/۰۱$ و $df = ۳۵۳$ (۲/۳۲۶) بزرگتر است، پس فرضیه صفر رد می‌شود. با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین دو گروه با اطمینان ۰/۹۹ می‌توان نتیجه گرفت که نقش بازدارندگی عوامل اداری و ساختاری در دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی قم است. فرضیه شماره پنج عبارت بود از: «عوامل فردی (فنی و تخصصی) نقش بازدارندگی بیشتری بر پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد نسبت به دانشگاه دولتی دارد» که داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در جدول (۵) مشاهده می‌شود.

جدول ۵: عوامل فردی (فنی و تخصصی) مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی							
ردیف	سؤال	$\sum x$	$\bar{x}$	N	Sd	Z	Cv
۱	دشوار بودن تأمین هزینه‌های پژوهشی برای دانشجویان	آزاد	738	3.80	194	1.15	30.19
		دولتی	492	3.17	155	1.04	32.74
۲	پایین بودن میزان آشنایی دانشجویان با روش‌شناسی تحقیق	آزاد	798	3.99	200	0.84	21.17
		دولتی	507	3.29	154	1.30	39.58
۳	آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی	آزاد	866	4.33	200	0.86	19.93
		دولتی	493	3.45	143	1.23	35.72
۴	نداشتن فرصت کافی برای پرداختن به پژوهش به جهت توأم شدن آموزش و مسئولیت‌های اجتماعی	آزاد	834	4.25	196	0.80	18.83
		دولتی	495	3.19	155	1.18	37.10
		$S_{x_1}^2 = ۰/۱۵۹۶$	$S_{x_2}^2 = ۰/۲۵۴۹$	$S_{x_3}^2 = ۰/۱۵۹۶$	$S_{x_4}^2 = ۰/۱۰۰۲$		

جدول ۵ وضعیت داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در مورد عوامل فردی (فنی و تخصصی) مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات، همه گویه‌ها نمره Z بالاتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $a = ۰/۰۵$ (۱/۶۵) کسب کرده‌اند که نشان می‌دهد با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین با متوسط نمرات موردانتظار (۳) با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان نتیجه گرفت که ۴ گویه مورد مطالعه قابل قبول و مطلوب بوده است. مطابق داده‌ها از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، بیشترین میانگین (۴/۳۳) مربوط به گویه ۳ (آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی) است که با انحراف معیار ۰/۸۶ و ضریب پراکندگی ۱۹/۹۳ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۴ (نداشتن فرصت کافی برای پرداختن به پژوهش به جهت توأم شدن آموزش و مسئولیت‌های اجتماعی) با میانگین (۴/۲۵) و انحراف معیار ۰/۸۰ و ضریب پراکندگی ۱۸/۸۳ در جایگاه بعدی قرار دارد. از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی قم، بیشترین میانگین (۴/۵/۳) مربوط به گویه ۳ (آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی) است که با انحراف معیار ۲۳/۱ و ضریب پراکندگی ۳۵/۷۲ در رتبه اول قرار دارد. پس از آن گویه ۲ (پایین بودن میزان آشنایی دانشجویان با روش‌شناسی تحقیق) با میانگین (۳/۲۹) و انحراف معیار ۱/۳۰ و ضریب پراکندگی ۳۹/۵۸ در جایگاه بعدی قرار دارد. مقایسه نظرات دانشجویان دو دانشگاه نشان می‌دهد آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی از بازدارنده‌ترین عوامل فردی (فنی و تخصصی) مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی دو دانشگاه است. دشوار بودن تأمین هزینه‌های پژوهشی برای دانشجویان، کمترین بازدارندگی در دانشجویان دانشگاه آزاد و دانشگاه دولتی دارد.

تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها براساس آزمون T نشان داد؛ چون T محاسبه شده (۷۱/۵۴) از T جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $a = ۰/۰۱$ بزرگتر است، پس فرضیه صفر رد می‌شود. با توجه به معنی دار بودن تفاوت میانگین دو گروه با اطمینان ۰/۹۹ می‌توان نتیجه گرفت که نقش بازدارندگی عوامل فردی در پژوهش‌های دانشجویی دانشگاه آزاد بیشتر از دانشگاه دولتی قم است.

فرضیه شماره شش عبارت بود از: «بین رتبه‌بندی دانشجویان دانشگاه آزاد و دانشگاه دولتی در مورد عوامل بازدارنده پژوهش دانشجویی تفاوت وجود دارد» که داده‌های جمع‌آوری شده از آزمودنی‌ها در جدول (۶) مشاهده می‌شود.

جدول ۶: رتبه‌بندی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی به تفکیک دانشگاه				
دولتی		آزاد		عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش دانشجویی
رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۳	۳/۲۰۲	۱	۴/۱۴۷	عوامل فردی مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی
۲	۳/۲۶	۳	۳/۹۸	عوامل انگیزشی مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی
۴	۳/۱۹	۴	۳/۸۲	عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی
۱	۳/۲۷	۲	۳/۹۹	عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهش
۵	۳/۰۴	۵	۳/۷۱	عوامل فرهنگی مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی
$r_s = ۰.۷$		$T = ۱.۶۹۷$		$df = ۳$
$T_{\frac{\alpha}{2}}(۰.۰۵) = ۳.۱۸۲$				

تکراری، موازی و تبدیل دانش ذهنی به عینی و پرورش تفکر علمی و ارتقا توانمندی‌های متدولوژیک، فرهنگی، اطلاع‌رسانی، اداری و ساختاری و خدماتی برای تربیت محققان بالفطره؛ یعنی دانشجویان. این جوانان مستعد و کنجکاو و درون‌داده‌های آتی چرخه پژوهش است. بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهش می‌توان چنین نتیجه گرفت:

علی‌رغم تأثیر بازدارنده عوامل مورد مطالعه بر فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان، فراوانی و شدت آن در دانشگاه‌های آزاد و دولتی متفاوت نیست. در دانشگاه آزاد مؤثرترین بازدارنده‌ها به ترتیب تأثیرگذاری شامل: عوامل فردی و در رأس آن آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی و تجزیه و تحلیل رایانه‌ای داده‌ها و نداشتن فرصت کافی برای پرداختن به امر پژوهش به جهت توأم شدن آموزش با مسئولیت‌های زندگی، بخصوص برای تأمین مخارج تحصیل و نحوه ارائه خدمات پژوهشی، از جمله عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش تحقیق، دشواری دسترسی به استادان مجرب برای هدایت و راهنمایی و عوامل انگیزشی، به ویژه فقدان علاقه به پژوهش و تأکید بر آموزش به جای پژوهش در دانشگاه‌ها و در نهایت، عوامل اداری و ساختاری است که در انتها قرار دارند و در این زمینه نیز فقدان قوانین و مقررات مشخص برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان در رأس قرار دارد. در پایین‌ترین جایگاه عوامل فرهنگی است که مهم‌ترین بازدارنده آن مربوط به پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی در بین دانشجویان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی است.

کمی تأمل در یافته‌ها، بیانگر حاکمیت مطلق آموزش و اداره امور کلاس‌ها در دانشگاه آزاد در کنار نگرش سطحی و نهادینه نشده، به فعالیت‌های پژوهشی است که یقیناً می‌تواند با فرایند رشد و توسعه این دانشگاه و ضرورت اولویت‌گذاری برای تأمین و تخصیص منابع به اولویت‌ها ارتباط داشته باشد. از سوی دیگر، تأکید بیشتر بر جذب اکثریتی دانشجویان به کلاس‌ها و پرداختن به توسعه کمی به جای توسعه کیفی به

داده‌های جدول ۶ رتبه‌بندی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های دانشجویی را به تفکیک دو دانشگاه نشان می‌دهد. از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد، عوامل فردی به عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده شناخته شد. این در حالی است که از نظر دانشجویان دانشگاه دولتی، مهم‌ترین عامل بازدارنده نحوه ارائه خدمات پژوهشی تشخیص داده شد و عوامل اداری و ساختاری و عوامل فرهنگی از نظر هر دو گروه به ترتیب در رتبه‌های ۴ و ۵ قرار گرفتند. میزان همبستگی بین رتبه‌بندی دو گروه دانشجویی، مطابق آزمون همبستگی اسپیرمن براون معادل 0.70 محاسبه گردید که براساس آزمون T ؛ چون T محاسبه شده $(1/697)$ از T جدول در سطح اطمینان 0.95 و $a = 0.05$ و $df = 3$ ($3/182$) کوچکتر است، پس فرضیه صفر تأیید می‌شود. با توجه به معنی دار نبودن تفاوت رتبه‌بندی دو گروه با اطمینان 0.95 می‌توان نتیجه گرفت که بین رتبه‌بندی دانشجویان دانشگاه آزاد و دولتی قم در مورد عوامل بازدارنده پژوهش‌های دانشجویی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه حضور دانشگاه‌ها در بازار دانش و جایگاه آنان در اقتصاد مبتنی بر دانایی و توسعه همه‌جانبه و پایدار یک امر شناخته شده است و توسعه آموزش‌ها در کنار تولید و توسعه دانش در راستای نیازهای جامعه می‌تواند مشکلات زیادی را حل کند. به این منظور باید این تفکر در بین محققان و دانشگاهیان شکل گیرد که آنچه ماندگاری و پیشرفت علمی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی یک جامعه را در پی می‌آورد، پژوهش، تولید و مدیریت دانش است. براین اساس، برای دستیابی به پیشرفت‌های سریع علمی، هم‌افزایی در تحقیقات و فعالیت‌های دانشگاهی و کم کردن شکاف علمی با جوامع پیشرفته و دسترسی به رفاه و امنیت اجتماعی پایدار، تنها در نتیجه توجه به تولید و مدیریت دانش و استفاده از ظرفیت‌های انسانی و مادی به طور مستمر و بهینه و جلوگیری از کارهای

لحاظ نگرش مالی و اقتصادی (فداکردن کیفیت برای رسیدن به کمیت) بی‌تأثیر نبوده است. یقیناً احساس ثبات شغلی بیشتر در دانشگاه‌های دولتی متکی بر منابع دولتی نیز در گرایش استادان متخصص و مجرب و توانمند علمی به دانشگاه آزاد در این مهم مؤثر است.

در مقابل، در دانشگاه دولتی مؤثرترین بازدارنده، نحوه ارائه خدمات پژوهشی به دانشجویان و مهم‌ترین عنصر آن دشواری دسترسی به استادان و فقدان فضای فیزیکی و امکانات و تجهیزات پژوهشی و پس از آن، عوامل انگیزشی و در رأس آن فقدان علاقه برای کارهای تحقیقی در بین دانشجویان، و بعد از آن عوامل فردی و در رأس آن آشنایی کم دانشجویان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی، و پس از آن عوامل اداری و ساختاری با بالاترین تأثیر مربوط به عدم حمایت مادی و مالی دانشگاه‌ها از طرح‌های پژوهشی دانشجویان قرار دارد و در نهایت، عوامل فرهنگی قرار دارند که از بازدارنده‌ترین آن عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های دانشجویی است.

بنابراین، از مجموع یافته‌های حاصل از دیدگاه دانشجویان دو دانشگاه، می‌توان تأکید کرد که چالش بزرگ دانشگاه‌ها بدون توجه به ماهیت، نحوه آموزش و پژوهش و آشنا کردن دانشجویان با فرایند جست‌وجو و تأمین منابع موردنیاز، به‌ویژه در نظام‌های مکانیزه و رایانه‌محور و ایجاد ارتقا انگیزه‌ها برای پژوهش و تولید علم در بین دانشجویان می‌باشد. یقیناً تحقق آن مستلزم مهندسی مجدد و برنامه‌ریزی مبتنی بر نیازسنجی واقعی، هدفدار و ایجاد تحول اساسی در رویکردها و استقرار مدیریت دانایی و پژوهش‌محور در آموزش عالی است.

پیشنهادها

۱. با توجه به نقش و اهمیت رویکردهای فعالیت‌محور، به‌ویژه یادگیری شیوه یادگیری (شیوه تفکر) در کسب مهارت‌های حل مسئله برای دانشجویان و به لحاظ اینکه

مهم‌ترین بازدارنده برای پژوهش‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد اسلامی عوامل فردی و ناتوانایی‌های روش‌شناختی می‌باشد. به نظر می‌رسد، افزایش واحدهای درسی مربوط به روش‌شناسی تحقیق، روش‌های جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات و فنون دسترسی به منابع و تکنیک‌های جست‌وجوی رایانه‌محور به همراه برگزاری کارگاه‌های آموزشی و شرکت دادن دانشجویان مستعد و علاقه‌مند در سمینارهای پژوهشی، نه تنها تسهیل‌کننده پژوهش، بلکه موجب حفظ استقلال یادگیرنده و استمرار آن در طول زندگی می‌شود.

۲. در نظر گرفتن مشوق‌های مادی و معنوی برای کارهای پژوهشی دانشجویان، مانند ارائه تخفیف درصدی از شهریه و شرکت دادن آثار علمی تولیدشده در همایش‌های علمی ویژه و حتی برنامه‌ریزی برای ایجاد نشریات علمی دارای درجه پایین علمی و تعریف‌شده برای چاپ و انتشار مقالات و یافته‌های دانشجویان، بستر مناسب برای شکل‌گیری انگیزه‌ها و روحیه علمی در نسل آینده‌ساز را مهیا می‌نماید.

۳. ارتقای هرم هیئت علمی دانشگاه، به‌ویژه در دانشگاه آزاد اسلامی و تفویض بخشی از وظایف آنان به راهنمایی‌های کارهای پژوهشی دانشجویان علاقه‌مند و تسهیل میزان دسترسی دانشجویان، مقدمه خوبی برای تولید علم در آینده خواهد بود.

۴. ایجاد حلقه‌های علمی و تحقیقاتی مرکب از دانشجویان هر گروه آموزشی، در طول فرایند تحصیلی و مطالعه یک موضوع مناسب تحت هدایت استاد راهنمای مشخص، علاوه بر فرهنگ‌سازی برای کارهای گروهی و تیمی و فرهنگ‌سازی موجب انگیزش بیشتر برای تحقیق و کسب مهارت عملی در آن می‌شود.

عطارزاده، مجتبی، ۱۳۸۷، «دانشگاه و نوآوری؛ کارکرد و آسیب‌شناسی»، *دانشگاه اسلامی*، ش ۴۰، ص ۲۳-۴۲.

علمداری، علی‌کرم و اسفندیار افشون، ۱۳۸۲، «موانع موجود در انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شهر یاسوج»، *ارمغان دانش*، سال هشتم، ش ۲۹، ص ۲۷-۳۵.

فضل‌الهی، سیف‌اله، ۱۳۸۸، «شناسایی و اولویت‌بندی موانع تولید علم از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های استان قم»، *معرفت*، ش ۱۴۱، ص ۱۲۷-۱۴۲.

فضل‌الهی، سیف‌اله، ۱۳۹۰، «واکاوای عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های طلاب حوزه علمیه»، *معرفت*، ش ۱۶۰، ص ۱۴۵-۱۶۰. کمالی، محمدباقر، ۱۳۸۵، «تحقیقات مشارکتی: رهیافت‌ها، تجربیات، پیشنهادها»، *روستا و توسعه*، سال نهم، ش ۴، ص ۲۱۷-۲۴۷.

کیانپور، مریم و همکاران، ۱۳۸۴، «بررسی موانع پژوهش در نظام علوم پزشکی از دیدگاه مسئولان، اعضای هیئت علمی و کارشناسان»، *پژوهش دانشگاه علوم پزشکی اصفهان*، ش ۲۸، ص ۳۷-۴۳.

محمدی، امیر، ۱۳۷۸، «واقعیت‌ها و راه‌چاره‌ها»، *رهیافت*، ش ۲۰، ص ۹۸. محمدی، مهدی و سیف‌اله فضل‌الهی، ۱۳۸۹، «بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر فعالیت‌های علمی - پژوهشی اعضای هیئت علمی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم»، *کلیات کتاب ماه*، سال سیزدهم، ش ۸، ص ۵۴-۶۴.

منصوری، رضا، ۱۳۷۰، «نگرشی بر وضعیت تحقیقات در ایران»، *سیاست علمی و پژوهشی*، ش ۱، ص ۶۰-۶۲.

یحیی، فریبا، ۱۳۷۹، «تحول روند شاخص‌های تحقیقاتی»، *رهیافت*، ش ۲۳، ص ۲۳-۲۶.

Abdolhak, M. and et al., 2001, *Health information: management of a strategic resource*, USA, W.B. saunders company.

Bennis, W., 1999, *Changing Organization*, New York, McGraw-Hill.

Carrion, M and P. Woods and I.Norman, 2004, "Barriers to Research Utilisation Among forensic Mental Health Nurses", *International Journal of Nursing studies*, N. 4, p. 613-619.

Cohen, M. D and S.G. jenning, 2002, "Agreement and Reproducibility of subjective method of mesuring faculty time Distribution", *Academic Radiology*, N. 9, p. 1201-1208.

Cook, D., 2001, *Research management of what Nature is the concept?*, Ohio state University.

منابع .....

امیری، رضا، ۱۳۸۱، «پژوهش علمی و موانع آن در ایران»، *فرهنگ پژوهش*، ش ۱۰۰، ص ۵۲-۵۴.

تصویری قمصری، فاطمه و محمدرضا جهان‌نما، ۱۳۸۵، «بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی»، *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ش ۲، ص ۱۰۷-۱۲۴.

حسن‌زاده، رمضان، ۱۳۸۲، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، ساوالان.

خوش‌فر، غلامرضا، ۱۳۷۹، «بررسی نقش تحقیق و مراکز تحقیقاتی در توسعه اقتصادی - اجتماعی»، *رهیافت*، ش ۲۲، ص ۹۸-۱۰۳.

زارع احمدآبادی، حبیب و همکاران، ۱۳۸۸، «واکاوای موانع انجام پژوهش در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقات کشور با استفاده از تکنیک فازی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه یزد»، *مدیریت در دانشگاه اسلامی*، سال سیزدهم، ش ۴، ص ۱۱۳-۱۳۳.

سرشتی، منیژه و همکاران، ۱۳۸۹، «موانع انجام تحقیقات از دیدگاه اساتید و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد»، *راهبردهای آموزش*، ش ۸، ص ۵۱-۶۴.

سعادت‌نی، لیلا، ۱۳۸۲، «بدون جایگاه، بدون آینده»، *همشهری*، ص ۱۰. سواری، کریم و منوچهر تقی‌پور، ۱۳۸۲، *بررسی موانع پژوهش در دانشگاه پیام نور از دیدگاه اعضای هیئت علمی منطقه هفت*، مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه دانشگاه مجازی، کاشان، دانشگاه پیام‌نور.

شریف‌زاده، ابوالقاسم و همکاران، ۱۳۸۶، «بررسی عوامل مؤثر بر کارکرد پژوهشی اعضای هیئت علمی مراکز آموزش عالی کشاورزی»، *کشاورزی*، دوره نهم، ش ۲، ص ۴۷-۶۲.

صافی، احمد، ۱۳۸۰، «اهمیت و جایگاه پژوهش در آموزش و پرورش؛ تلاش‌ها و چالش‌ها و سیاست‌های آینده»، *پژوهشنامه آموزشی*، ش ۳۵، ص ۲۷-۳۶.

طیبی، سیدجمال‌الدین، ۱۳۷۶، «نقش دانشگاه و پژوهش در توسعه ملی»، *پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی*، ش ۷-۸، ص ۲۴-۱۲۶. ظهور، علیرضا و علیرضا فکری، ۱۳۸۲، «موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران»، *پایش*، سال دوم، ش ۲، ص ۱۱۳-۱۲۰.

عرب مختاری، روح‌الله، ۱۳۸۶، *شناسایی موانع و مشکلات پژوهش در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه‌های دولتی کشور از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران، دانشگاه تهران.

Edvard, k., 2002, "Short Steps: Peer Support of Scholarly Activity", *Academic medicine*, N. 77, p. 939-944.

Hafler, j.p. & H. fredrick and j.R. lovejoy, 2000, "Scholarly Activates Recorded in the portfolios of teacher Clinical faculty", *academic medicine*, N. 75, p. 649-652.

Halid, D and RI. Darrell, 1998, "Determinant of Research Productivity in Higher Education", *Research in Higher education*, N. 36, p. 607-931.

Hemsley-Brown, j.and I.oplatka, 2005, "Bridging the Research Practice gap: Barriers and facilitators to Research use Among school principals from England and Israel", *International Journal of public sector Management*, V. 18, N. 5, p. 424-446.

Mowery, D. & B. Sampt, 2004, *Universities in National Innovation System*, Oxford, University Press.

Pardcy, P.G. and j. Roseboom, 1998, *Development of National agricultural Research Systems in an International Quantitative Perspective in Technology Policy for sustainable Agricultural growth*, policy briefs, washington, D.C.